

JARDÍ BOTÀNIC

CEPA FRANCESC DE BORJA MOLL (INCA)

2007-2024

ÍNDEX

	pàgs.
HISTÒRIA DEL NOSTRE JARDÍ BOTÀNIC_____	3-19
1a part (des de l'any 2007 al 2011)_____	4-12
2a part (des de l'any 2012 al 2024)_____	13-19
 LES PLANTES DEL NOSTRE JARDÍ BOTÀNIC (2024)_____	 20-47
 GLOSSARI_____	 48-51
 BIBLIOGRAFIA_____	 52
 INVENTARI (2024)_____	 53

HISTÒRIA DEL NOSTRE JARDÍ BOTÀNIC

En la redacció de la present recopilació històrica del nostre jardí referent als cursos acadèmics del 2007 al 2024, cal diferenciar dues parts:

La primera part (referent al període de l'any 2007 al 2011) fou redactada per mestre Pere Juli Serra Pujol. El contingut d'aquesta part correspon a la redacció original de Pere Juli Serra i només s'ha actualitzat el format del redactat.

La segona part (referent al període de l'any 2012 al 2024) fou redactada pel professor Santiago Quevedo Coli. En la seva redacció es va utilitzar la informació de text original de Pere Juli, i es varen afegir les noves accions realitzades a l'entorn del jardí fins l'any 2024 i l'elaboració d'un nou inventari de les plantes que formen part del jardí actual. Finalment també s'ha posat esment en fer les actualitzacions necessàries referent a la perspectiva de gènere.

1a part

(des de l'any 2007 al 2011)

Per Pere Juli Serra Pujol

CREACIÓ DEL JARDÍ BOTÀNIC. ELS ORÍGENS.

S'esdevenia el curs 2007-08 quan, a instàncies de l'equip directiu del centre, es va proposar en Claustre ordinari la creació d'un espai verd al pati de l'Escola, car era un recinte mancat d'utilitat.

Únicament a final de cada curs s'hi ha fet tradicionalment l'acte de clausura i acomiadament de l'any escolar.

Hi hagué un seguit de propostes, algunes val a dir que foren un tant estrafolàries: un jardí de rosers (les classes estarien prou ornades), un jardí amb guarniment de fonts, un jardí de tarongers, vull pensar que amb taronges agres, perquè si no... Finalment s'imposa la ponderació i el senderi i s'opta per un jardí botànic de flora mediterrània dissenyat amb criteris científics, amb la qual cosa es podrien fer aplicacions didàctiques que aquests darreres anys han redundat *grosso modo* en l'aprenentatge de la comunitat escolar.

Una vegada fet el disseny amb espais per als arbusts i altres més reduïts per als arbres, una empresa de jardineria s'encarrega d'executar el projecte i alhora fer la plantació de les espècies sota la supervisió de qui escriu aquestes línies.

Però sempre haureu sentit dir que: allò que és bo, es fa esperar. I efectivament, hagueren de passar tres anys perquè el jardí començàs a lluir. És el temps inexcusable per al seu reeiximent, atès que el desenvolupament de les espècies requereix d'aquest lapse de temps.

INTERPRETACIÓ DEL JARDÍ

Es tracta d'un espai creat amb criteris científics per tal de donar a conèixer la flora autòctona de les nostres illes.

Es divideix en tres parcel·les que es corresponen amb les tres grans aliances, com en diuen els botànics, que es donen de forma natural al nostre territori.

Cada PARCEL·LA consta d'una sèrie d'arbusts amb dos arbres representatius d'aquests habitats.

Per identificar les plantes, cada una va numerada. Al faristol que hi ha al davant de cada PARCEL·LA es pot llegir el nom científic i el nom popular, així com la numeració de cada espècie a fi de poder-la reconèixer.

PARCEL·LA A: en qualsevol tros d'alzinar vertader trobarem plantes que pertanyen a l'aliança *QUERCION-ILICIS*.

PARCEL·LA B: la major part del centre i sud de Mallorca, on històricament la mà dels humans s'ha fet sentir, forma l'aliança *OLEO-CERATONION*.

PARCEL·LA C: en terres encara més seques i inhòspites creix l'aliança *ROSMARINO-ERICION*. Es troba especialment en llocs de la costa occidental de Mallorca, de Palma fins a Sant Elm, i gairebé a tota Eivissa.

*L'extensió de la terra que contemples
Pren-la com un reflex de tu mateix
Vulgues confondre't amb els seus exemples
La terra i tu bleixeu en un sol bleix.*

Ramon Llull

EL LLIBRE DEL JARDÍ

Al llibre del nostre Jardí Botànic podeu observar una completa descripció de la majoria plantes que la integren (www.CEPA Francesc de Borja Moll. I més - Projectes - Projecte Mediambiental).

El jardí és un espai creat amb criteris científics per tal de donar a conèixer la flora autòctona de les nostres illes.

Amb l'ajuda d'aquest manual l'alumne podrà obtenir una informació prou acurada de la nostra flora. S'estructura en parcel·les, amb faristols informatius i rètols indicadors. Gaudiu-lo !

PARCEL·LA A: QUERCION-ILICIS

En qualsevol tros d'alzinar vertader trobarem aquestes plantes.

- 1A. *Quercus ilex* (alzina)
- 2A. *Arbutus unedo* (arbocera)
- 3A. *Lonicera implexa* (mare-selva)
- 4A. *Asparagus acutifolius* (esparreguera de ca)
- 5A. *Ruscus aculeatus* (cirerer de Betlem)
- 6A. *Euphorbia characias* (lletrera visquera)
- 7A. *Daphne gnidium* (matapoll)
- 8A. *Teucrium chamaedrys* (alzineta)
- 9A. *Phillyrea latifolia* (aladern de fulla ampla)
- 10A. *Rhamnus Ludovici-Salvatoris* (llampúdol bord)
- 11A. *Erica arborea* (bruc)
- 12A. *Cyclamen balearicum* (pa porcí)

Aquestes espècies no formen part del *Quercion-ilicis* en termes estrictament botànics, encara que les podem trobar gairebé exclusivament en zones de muntanya en què l'índex de pluviometria és alt.

- 13A. *Crataegus monogyna* (cirerer de pastor)
- 14A. *Buxus balearica* (boix)
- 15A. *Myrtus communis* (murta)
- 16A. *Viburnum tinus* (marfull)
- 17A. *Pistacia terebinthus* (mata de fulla caduca)

PARCEL·LA B: *OLEO-CERATONION*

És l'aliança que cobreix la major part del centre i sud de Mallorca, on històricament la mà dels humans s'ha fet notar.

1B. *Olea europaea* var. *silvestris* (ullastre). (Quan s'empelta és l'olivera, com és en aquest cas)

2B. *Ceratonía siliqua* (garrover)

3B. *Clematis cirrhosa* (vidalba)

4B. *Asparagus albus* (esparreguera de gat)

5B. *Asparagus stipularis* (esparreguera vera)

6B. *Cneorum tricocon* (escanyacabres)

7B. *Euphorbia dendroides* (lletrera arbustiva)

8B. *Ephedra fragilis* (ginesta borda)

9B. *Arum pictum* (rapa blava)

10B. *Rhamnus alaternus* (llampúdol)

11B. *Phillyrea angustifolia* (aladern de fulla estreta)

12B. *Clematis flammula* (vidriella)

13B. *Rubia peregrina* (rotgeta)

PARCEL·LA C: *ROSMARINO-ERICION*

En terres encara més seques i inhòspites creix aquesta tercera aliança. Es troba especialment en llocs de la costa occidental de Mallorca, de Palma fins a Sant Elm.

1C. *Erica multiflora* (xiprell)

2C. *Anthyllis cytisoides* (botja de cuques)

3C. *Globularia alypum* (cossiada)

4C. *Lavandula dentata* (garlanda)

5C. *Rosmarinus officinalis* (romani comú) i var. *palaui* (romaní autòcton)

6C. *Genista lucida* (gatova)

7C. *Teucrium polium* (herba de Sant Ponç)

8C. *Gladiolus illyricus* (espaseta o contell)

9C. *Ophrys tenthedinifera* (mosques vermelles)

10C. *Ophrys speculum* (sabatetes del Bon Jesús)

11C. *Ophrys bombyliflora*

12C. *Anacamptis pyramidalis*

13C. *Chamaerops humilis* (garballó)

Encara que per definició el garballó forma part de l'*Oleo-ceratonion*, molt sovint el trobam dins el *Rosmarino-ericion*.

ESPÈCIES “COMPANYES”:

Aquestes espècies les podem trobar a qualsevol de les tres aliances, a excepció del nombre 20.

14C. *Cistus albidus* (estepa blanca)

15C. *Cistus monspeliensis* (estepa negra)

16C. *Asphodelus aestivus* (albó)

17C. *Cistus salviifolius* (estepa llimonenca)

18C. *Pistacia lentiscus* (mata)

19C. *Juniperus phoenicea* (savina). Arbre d'estricte litoral.

20C. *Tamarix gallica* (tamarell)

PREMI AL MILLOR RECULL FOTOGRÀFIC DE S'ALBUFERA DES GRAU (MENORCA)

Autora: Montse Lara Fernández.

Panoràmica de s'Albufera des Grau.

Vista de la Bassa Salada,
un ecosistema diferenciat dins s'Albufera des Grau.

Platja des Grau, amb la roca des marbres de fons.

A S'Albufera des Grau hi ha un extens sistema de camins.

PREMI A LA MILLOR IMATGE DEL CONCURS FOTOGRÀFIC DE FLORA I FAUNA DE S'ALBUFERA DES GRAU DE MENORCA.

Autor: Bartomeu Bestard Ramon.

Annera amb el seu fill.

CURS 2010-11

(Cartell anunciador del Projecte)

PROJECTE QUERCUS

(Projecte de reforestació)

El centre facilitarà a tot l'alumnat interessat aglans de les tres espècies de *Quercus* que viuen a Mallorca. Sol·licitau-los al vostre tutor.

L'arbre emblemàtic de Balears, l'alzina (*Quercus ilex*). A baix agllans d'alzina.

El nan de la família, el coscoll (*Quercus coccifera*) és un arbust. L'agllà de coscoll, més gros que els de l'alzina.

PROJECTE QUERCUS

Durant el curs 2010-11 posàrem en marxa el projecte *QUERCUS*, adreçat a tots els alumnes del Centre.

Els 97 alumnes que hi varen participar, sembraren 3 aglans, un d'alzina, un de coscoll i un altre de roure de fulla petita, és a dir, de les tres espècies de *QUERCUS* que conviuen a Mallorca. Així, doncs, disposàrem de prop de 300 plançons.

A partir del mes de maig ja es veié la germinació d'aquestes espècies, destinades a reforestar llocs que hagin patit degradació ambiental, incendi...

Una part d'aquest plançons les disposaren els alumnes a títol personal. Amb la resta, informàrem d'aquest projecte a l'Ajuntament d'Inca per si disposava d'algun indret adequat per a aquesta reforestació. En no rebre resposta, oferírem els plançons a Mallorca Recicla, on la nostra iniciativa tengué gran acceptació. A final de curs vengueren a recollir-los per reforestar, a partir de la tardor venidora, una zona que a l'estiu s'havia cremat al municipi d'Escorca.

RESULTATS DEL PROJECTE QUERCUS

Han participat 97 alumnes que multiplicat per les tres espècies de *Quercus* dona un total de 291 cossiols sembrats dels quals n'han germinat un 80 %.

27 alumnes reeixiren en fer germinar l'alzina (*Quercus ilex*), el coscoll (*Quercus coccifera*) i el roure de fulla petita (*Quercus faginea*).

Plançó de roure de fulla petita

2a part

(des de l'any 2012 al 2024)

Per Santiago Quevedo Coli

El jardí del nostre centre ha constituït durant anys un pilar fonamental del projecte ecoambiental del nostre centre. Cal destacar que el jardí, pràcticament des dels seus primers anys ha estat emprat com recurs educatiu per a l'ensenyament de les Ciències Naturals al mòdul d'ESPA 1.2., en relació al coneixement i valoració de les espècies vegetals dels ecosistemes balears i la realització de pràctiques d'identificació d'espècies emprant claus dicotòmiques de classificació.

Amb el pas dels anys, el jardí ha sofert importants canvis, fruit de l'evolució natural d'una comunitat vegetal i de l'abandonament que en alguns períodes ha sofert pel que fa a la seva inadequada conservació i regeneració. Especialment entre el anys 2020 i 2022, les úniques accions que es feren en el jardí fou el seu reg ocasional i algunes podes anuals per evitar l'extensió de les plantes per fora dels parcel·les. Així, a dia avui en dia, es constata que s'ha perdut un considerable nombre d'espècies de les originalment existents (un 53% de les espècies originals), havent desaparegut totes les herbàcies o la majoria de les de tipus arbustiu menys resistents. El 47% restant d'espècies que encara es poden observar en el jardí corresponent a espècies d'arbres i espècies arbustives de major mida i/o resistència.

L'explicació de la situació descrita en el paràgraf anterior es trobaria en la falta de la figura de Pere Juli Serra com a gestor del jardí, amant i gran coneixedor de la botànica balear, juntament a la inexistència d'una persona o persones amb els coneixements professionals i les eines adequades per a mantenir un jardí d'aquestes característiques on algunes de les espècies cada vegada assolien unes dimensions cada vegada més considerables.

Durant els anys, en no poques ocasions, s'ha posat damunt la taula del claustre la necessitat de fer una valoració de quin ha de ser el futur del jardí del nostre centre i, de si és adient i es disposa dels recursos necessaris, i de procedir per a la seva restauració o la modificació de la seva concepció inicial.

A aquesta situació es va afegir la pèrdua de la documentació original del jardí en format digital, de forma que arribat l'any 2023, només es conservava un document en format *PDF* amb les imatges escanejades de la documentació original en paper.

El professor Mario Romera Romera, com a coordinador del projecte ecoambiental durant el curs acadèmic 2022-23, va sol·licitar l'assessorament i col·laboració del permacultor de reconegut prestigi Julio Cantos Gázquez. Aquestes dues persones, en el marc del projecte mediambiental del centre, van realitzar una primera revisió de l'inventari de les plantes del jardí i una valoració del seu estat.

Julio Cantos Gázquez era un professional dedicat al disseny de projectes ambientals, tant a espais públics com privats, i un especialista en el concepte de boscos comestibles. El seu treball, compromès amb la conservació de la biodiversitat agrícola tradicional, es podia apreciar al Serral de les Monges d'Inca.

El resultat de la valoració de l'estat del jardí fou que no era possible recuperar l'estat inicial del jardí amb totes les plantes originals. Els motius al·legats d'aquesta opinió foren l'escassa disponibilitat d'espai pel tipus i mida de les espècies romanents i pel que creien que era la seva evolució natural.

No obstant, fruit d'aquesta col·laboració va ser la idea de recuperar les espècies herbàcies i arbustives menors perdudes dins parterres mòbils amb la col·laboració i l'assessorament dels responsables del Jardí Botànic de Lluc. Finalment, la idea fou descartada per falta d'un pressupost.

Així mateix, la direcció del centre va manifestar en un article publicat en el *Diario Última Hora*, el diumenge 30 d'abril 2023 (Part forana, pàg. 35) la intenció de mantenir el jardí com a referent del projecte ecoambiental.

Essent el professor Santiago Quevedo Coli coordinador del projecte ecoambiental del centre i en el marc d'aquest projecte, es va decidir com a primer pas per a qualsevol nova actuació en el jardí, fer una exhaustiva revisió i actualització de l'inventari de les espècies que encara eren presents en el jardí i fer un nou registre documental d'aquest inventari i així com dels cartells identificatius del propi jardí.

1) Pel que fa al nou **inventari de les espècies del jardí**, en Santiago amb la col·laboració de la professora Maria Martín Pérez, es va tornar a fer una revisió exhaustiva actualitzada de les espècies romanent en cadascuna de les parcel·les del jardí.

Na Maria va treballar en el centre com alumna tutoritzada del Màster de professorat, i era una persona amb experiència laboral en educació ambiental.

Per a la revisió es va emprar la documentació original del jardí, la revisió anterior feta per en Mario i en Julio i l'herbari digital de la UIB (per tal de comprovar la correcta identificació de totes les espècies).

El resultat d'aquesta actualització es pot observar en les taules següents.

PARCEL·LA A: Espècies de l'aliança QUERCION-ILICIS	
1A. <i>Quercus ilex</i> (alzina)	3A. <i>Lonicera implexa</i> (mare-selva)
2A. <i>Arbutus unedo</i> (arbocera)	4A. <i>Asparagus acutifolius</i> (esparreguera de ca)
5A. <i>Ruscus aculeatus</i> (cirerer de Betlem)	6A. <i>Euphorbia characias</i> (lletrera visquera)
9A. <i>Phillyrea latifolia</i> (aladern de fulla ampla)	7A. <i>Daphne gnidium</i> (matapoll)
11A. <i>Erica arborea</i> (bruc)	8A. <i>Teucrium chamaedrys</i> (alzineta)
	10A. <i>Rhamnus Ludovici-Salvatoris</i> (llampúdol bord)
	12A. <i>Cyclamen balearicum</i> (pa porcí)
Espècies existents en el jardí (2024) : 5/12 (42 %)	Espècies desaparegudes: 8/12 (58 %)

PARCEL·LA A: Espècies «companyes» de l'aliança QUERCION-ILICIS	
13A. <i>Crataegus monogyna</i> (cirerer de pastor)	14A. <i>Buxus balearica</i> (boix)
15A. <i>Myrtus communis</i> (murta)	16A. <i>Viburnum tinus</i> (marfull)
17A. <i>Pistacia terebintus</i> (mata de fulla caduca)	
Espècies existents en el jardí (2024) : 3/5 (60 %)	Espècies desaparegudes: 2/5 (40 %)

PARCEL·LA B: Espècies de l'aliança OLEO-CERATONION	
1B <i>Olea europea</i> var. <i>silvestris</i> (ullastre).	3B <i>Clematis cirrhosa</i> (vidalba)
2B <i>Ceratonía siliqua</i> (garrover)	6B <i>Cneorum tricoccon</i> (escanyacabres)
4B <i>Asparagus albus</i> (esparreguera de gat)	9B <i>Arum pictum</i> (rapa blava)
5B <i>Asparagus stipularis</i> (esparreguera vera)	12B <i>Clematis flammula</i> (vidriella)
7B <i>Euphorbia dendroides</i> (lletrera arbustiva)	13B <i>Rubia peregrina</i> (rotgeta)
8B <i>Ephedra fragilis</i> (ginesta borda)	
10B <i>Rhamnus alaternus</i> (llampúdol)	
11B <i>Phillyrea angustifolia</i> (aladern de fulla estreta)	
Espècies existents en el jardí (2024) : 8/13 (62 %)	Espècies desaparegudes: 5/13 (38 %)

PARCEL·LA C: Espècies de l'aliança ROSMARINO-ERICION	
4C <i>Lavandula dentata</i> (garlanda)	1C <i>Erica multiflora</i> (xiprell)
5C <i>Rosmarinus officinalis</i> (romaní comú)	2C <i>Anthyllis cytisoides</i> (botja de cuques)
13C <i>Chamaerops humilis</i> (garballó)	3C <i>Globularia alipum</i> (cossiada)
	6C <i>Genista lucida</i> (gatova)
	7C <i>Teucrium polium</i> (herba de Sant Ponç)
	8C <i>Gladiolus illyricus</i> (espaseta o contell)
	9C <i>Ophrys tenthedinifera</i> (mosques vermelles)
	10C <i>Ophrys speculum</i> (sabatetes del Bon Jesús)
	11C <i>Ophrys bombyliflora</i> (bombes petites)
	12C <i>Anacamptis pyramidalis</i> (barreret)
Espècies existents en el jardí (2024) : 3/13 (23 %)	Espècies desaparegudes: 10/13 (77 %)

PARCEL·LA C: Espècies «companyes» de l'aliança ROSMARINO-ERICION	
14C <i>Cistus albidus</i> (estepa blanca)	15C <i>Cistus monspeliensis</i> (estepa negra)
17C <i>Cistus salvifolius</i> (estepa llimonenca)	16C <i>Asphodelus aestivus</i> (albó)
18C <i>Pistacia lentiscus</i> (mata)	
19C <i>Juniperus phoenicea</i> (savina)	
20C <i>Tamarix gallica</i> (tamarell)	
Espècies existents en el jardí (2024) : 5/7 (71 %)	Espècies desaparegudes: 2/7 (29 %)

2) En relació a la recuperació del **document d'interpretació del jardí en format digital**, la va a dur a terme en Santiago amb la col·laboració de na Maria. En la recuperació de la part de la guia corresponent «Les plantes del nostre jardí botànic (2024) també hi participaren els alumnes d'ESPA 1.2. del segon quadrimestre (José Antonio Batanas Vergara, Miguel Ángel García Cobos, Sara Haddouti, Inmaculada Requena Matarin, Camilo Romero Silva i Kateryna Yaremchuk). Així, en el marc d'un projecte (*Digital garden*) per a la matèria de Ciències Naturals, es va emprar el procés de la digitalització del document original en format PDF per a avaluar les capacitats assolides pels alumnes en relació al tema d'ecosistemes, així com les seves capacitats informàtiques.

A continuació es resumeixen les Fases del projecte *Digital garden*:

a) Primerament, amb l'eina gratuïta on-line "*I love PDF*" i el seu OCR, a partir de la documentació disponible en el centre, es va crear un document Google Docs en format de text.

b) Seguidament els alumnes col·laboraren en l'actualització del text del document d'interpretació del jardí i en donar-li el format adequat, incloent les imatges originals de les espècies encara existents, tot emprant les eines col·laboratives del *Google Space Work (Drive i Google Docs)* i els *chromebooks* del centre.

L'actualització de la documentació va consistir fonamentalment en:

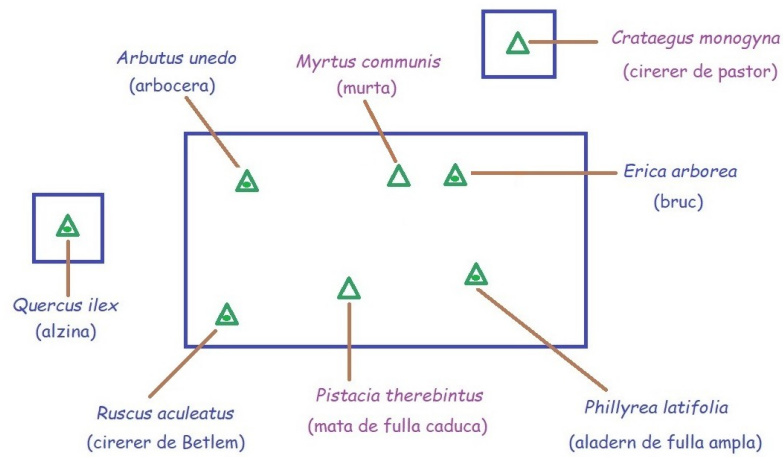
- redactar una sinopsi de les actuacions des de l'any 2011 al 2024.
- reflectir la informació detallada només de les espècies encara existents.
- revisar el text segons la perspectiva de gènere.
- incloure informació addicional sobre les espècies afegint enllaços a l'herbari digital de la UIB.

El resultat és la part corresponent a les pàgines 20 a 47 (Les plantes del nostre jardí) del present document.

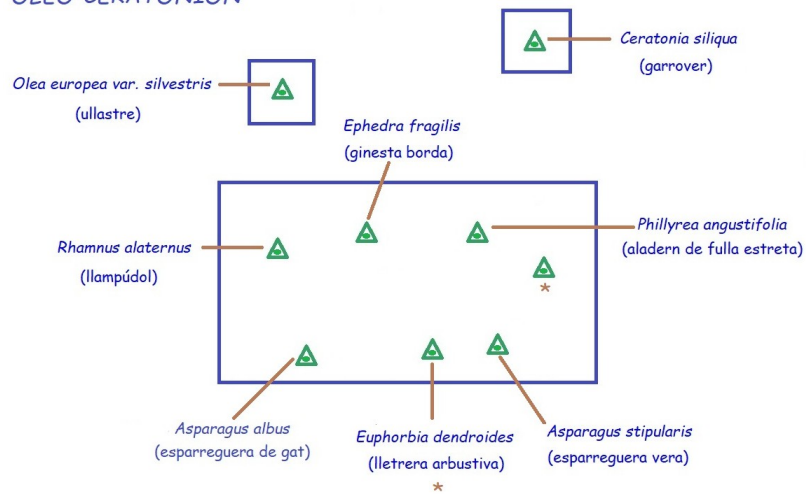
3) Pel que fa a la selecció dels nous **cartells identificatius de les plantes del jardí**, es van recollir suggeriments dels membres del claustre. Aquests anaren des d'emprar el sistema antic, d'etiquetes plàstiques o un d'etiquetes de fusta, a la idea d'emprar macs de torrents amb els noms identificatius. No obstant això, aquests tots aquests tipus d'identificació presenten dos problemes: el primer que quan es deixaven créixer massa les plantes del jardí, algunes d'aquestes marques quedaven ocultes i no eren fàcils d'observar i el segon que aquestes marques eren canviades de lloc pels visitants del jardí, fet que podia causar errades en la identificació de les espècies.

Per tot això es va optar per un sistema d'identificació alternatiu (de cost quasi 0) que es basa en fer un dibuix esquemàtic de la disposició de les plantes de cada parcel·la i situar-lo en el plafó metàl·lic (on abans es podia observar un llistat amb els noms de les espècies del parcel·la). Al costat de l'esquema amb la distribució d'espècies apareix un codi QR a partir del qual es pot consultar tot el document d'interpretació del jardí. A continuació es mostren els models de cartells de les 3 parcel·les (queda pendent d'afegir el codi QR).

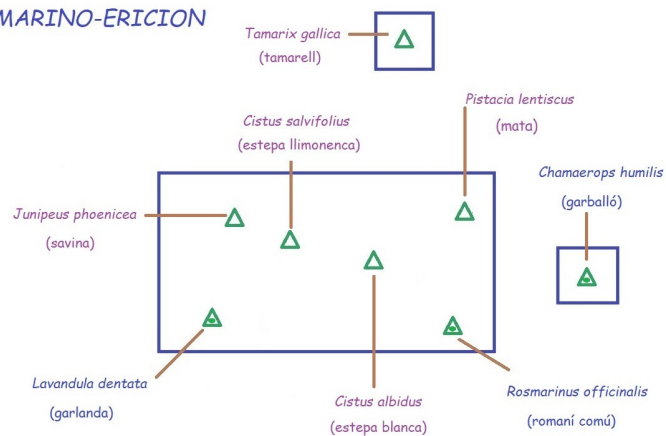
QUERCUS-ILICIS

OLEO-CERATONION

ROSMARINO-ERICION

Espècie de l'aliança que dona nom a la parcel·la.

Espècies «companyes» de l'aliança que dona nom a la parcel·la.

LES PLANTES DEL NOSTRE JARDÍ BOTÀNIC

(2024)

PARCEL·LA A: QUERCION-ILICIS

En qualsevol tros d'alzinar vertader trobarem aquestes plantes.

1a *Quercus ilex* (alzina)

2a *Arbutus unedo* (arbocera)

3a *Ruscus aculeatus* (cirerer de Betlem)

4a *Phillyrea latifolia* (aladern de fulla ampla)

5a *Erica arborea* (bruc)

Aquestes espècies no formen part del *Quercion-ilicis* en termes estrictament botànics, encara que les podem trobar gairebé exclusivament en zones de muntanya en què l'índex de pluviometria és alt.

6a *Crataegus monogyna* (cirerer de pastor)

7a *Myrtus communis* (murta)

8a *Pistacia terebintus* (mata de fulla caduca)

1a *Quercus ilex*

Nom popular en català: alzina; **en castellà:** encina.

Distribució a Balears: Mallorca, Menorca, Formentera i escassament Eivissa.

Distribució general: Mediterrània septentrional.

Època de floració: abril i maig.

Hàbitat: forma la comunitat climàtica de bosc a les zones amb més de 500 cm de pluja anual.

Principals usos: des de temps immemorials l'alzina ha tengut tres usos comercials: els aglans per als porcs, la llenya per fer carbó i l'escorça per la seva riquesa en taní, emprat en l'adob de pells i en la fixació de colorants. La presència d'aquest taní també ha donat lloc a dotzenes d'usos medicinals.

Un parent molt pròxim és l'alzina d'aglà dolç (*Quercus rotundifolia*), que es distingeix fonamentalment pel gust de l'aglà, que és comestible i de delicat sabor. Normalment se'n troben només exemplars aïllats, segurament procedents d'empelts.

Dades morfològiques: l'alzina més comuna a Mallorca té la fulla allargada, amb color verd fosc per l'anvers i amb molts de nervis al revers. Aquest caràcter la diferencia de la subespècie *ballota* que mostra les fulles arrodonides amb color verd grisenc per l'anvers i grisa amb pocs nervis al revers. En tot cas, la multitud de pol·linitzacions creuades que s'han donat a les nostres illes en molts de casos fa difícil la identificació.

Es tracta d'un arbre que en casos excepcionals és capaç d'arribar als 20-25 metres.

Una alzina adulta és un arbre de dimensions considerables.

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/747/especie/quercus-ilex-l-subsp-ballota-desf-samp->

2a *Arbutus unedo*

Nom popular en català arbocera; **en castellà**: madroño.

Distribució a Balears: Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera.

Distribució general: Mediterrània i sud-oest d'Irlanda.

Època de floració: setembre, octubre, novembre i desembre.

Hàbitat: garrigues, especialment els alzinars.

Principals usos: els fruits són comestibles, encara que amb moderació.

Dades morfològiques: l'arbocera és un arbust que pot esdevenir un arbre. Es reconeix per la seva escorça vermellova i les fulles amb els marges serrats. També són molt característics els seus fruits esfèrics, vermells quan són madurs: estan un any a madurar i coexisteixen amb les flors de l'any següent. Així, doncs, tant la floració com la fructificació es donen a la tardor.

El nom d'*unedo*, procedeix del llatí “*edo*: menjar” i del numeral “*unus*: un només”, per la fama que tenen els fruits d'embriagar. L'altre nom llatí *arbutus*, ha donat lloc a les paraules arboç, arboçer i arbocera, designacions de l'arbust segons els territoris de parla catalana, i també al llinatge mallorquí Arbós.

Arbocera florida

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/656/especie/arbutus-unedo-l->

3a *Ruscus aculeatus*

Nom popular en català: cirerer de Betlem; **en castellà:** brusco.

Distribució a Balears : Totes les illes.

Distribució general : Mediterrània.

Època de floració: febrer, març i abril.

Hàbitat: llocs forestals humits i esporàdicament a sistemes dunars.

Principals usos: medicinals i ornamentals. Actualment és planta protegida al Catàleg Balear.

Dades morfològiques: arbust que es caracteritza per la substitució de les fulles per cladodis (branques aplanades que semblen fulles). Les vertaderes fulles són petites escates poc aparents situades al centre de cada cladodi. Les flors són solitàries i poc vistoses de color lilós. Els fruits que són rodons i vermells i no excessivament nombrosos, destaquen en el conjunt de la planta.

Flor disposada damunt el cladodi

Aspecte del cirerer de Betlem fruitat

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/351/especie/ruscus-aculeatus-l->

4a *Phillyrea latifolia*

Nom popular en català: aladern de fulla ampla; **en castellà:** agracejo.

Distribució a Balears: Mallorca.

Distribució general: Mediterrània occidental i Portugal.

Època de floració: març, abril i maig.

Hàbitat: Alzinars i màquies.

Principals usos: les fulles són astringents i refrescants. S'utilitzen en forma de gargarismes contra les infeccions de la boca i la gola.

Dades morfològiques: És un petit arbust de la família de les oleàcies. L'escorça és grisa i llisa. Les fulles són simples, oposades i dimòrfiques: les juvenils són ovatocordades i les fulles adultes són de lanceolades a el·líptiques. Les inflorescències són raïms axil·lars curts que contenen flors hermafrodites. El fruit és una drupa globosa de color blau fosc. Hom distingeix a la Flora dels Països Catalans dues subespècies: *P. Latifolia subsp. Latifolia* i la *P. Latifolia subsp. media*. La darrera (*P. Media*) és poc homogènia, ja que probablement es tracta de formes híbridogèniques de *P. Angustifolia* i *P. Latifolia*.

Aspecte general de l'espècie

Detall de les fulles

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/1355/especie/phillyrea-latifolia-l-var-latifolia>

5a *Erica arborea*

Nom popular en català: bruc; en **castellà:** brezo blanco.

Distribució a Balears: Mallorca, Menorca, Eivissa.

Distribució general: Mediterrània.

Època de floració: febrer, març, abril i maig.

Hàbitat: boscos aclarits amb sòls sense carbonats.

Principals usos: a Catalunya les arrels del bruc són exportades a Anglaterra per fer pipes de fumar de la més alta qualitat. A Balears no hi ha prou bruc per a una industrialització semblant. A Mallorca i a Eivissa no és abundant i a Menorca encara que n'hi ha prou a les marines del nord, també es troba localitzat.

Dades morfològiques: el bruc és un arbust que pot fer més de tres metres d'alt. Té les fulles petites, con agulletes, agrupades de tres en tres i presenten un verd fosc. Les flors surten al principi de la primavera. Són d'un color crema verdós i poden ser tan abundants que donen aquesta coloració a la planta i fins i tot a la garriga.

El bruc, és un bellíssim arbust

La floració és magnífica

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/958/especie/erica-arborea-l->

6a *Crataegus monogyna*

Nom popular en català: cirerer de pastor, espinaler; **en castellà:** espino albar.

Distribució a Balears: Mallorca i Menorca.

Distribució general: Euro-siberiana.

Època de floració: març, abril, maig i juny.

Habitat: bardisses de torrents i a llocs humits.

Principals usos: alimentaris. El fruit és comestible.

Dades morfològiques: arbust que fàcilment esdevé arbre. Presenta fulles caduques molt lobulades. Les flors blanques estan reunides en corimbe. Els fruits són petites baies de color vermell intens que maduren a la tardor. alhora que perden les fulles.

Fulles i fruits del cirerer de pastor

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/514/especie/crataegus-monogyna-jacq->

7a *Myrtus communis*

Nom popular en català: murta, murtra; **en castellà:** mirto, arrayán.

Distribució a Balears: Mallorca, Menorca i Eivissa.

Distribució general: Mediterrània meridional.

Època de floració: maig, juny i juliol.

Hàbitat: marges de torrents, llocs humits i ombrívols i tàlvegs.

Principals usos: medicinals i alimentaris. Amb les fulles juntament amb l'escorça i les flors es produeix un oli anomenat "Eau d'Anges", emprat en perfumeria.

Històricament destaca com a símbol d'amor i pau i com a arbre sagrat de Venus en temps clàssics. Es coronaven els guanyadors en els jocs olímpics amb garlandes de murta i a Roma aquestes corones s'atorgaven a poetes i autors teatrals.

Dades morfològiques: es tracta d'un arbust que fàcilment pot esdevenir arbre. És una espècie emblemàtica dins la cultura mediterrània associat a moltes tradicions i costums. Les fulles, en fregar-les, tenen una aroma molt agradable: són lluentes i es presenten en parelles. Si observem les fulles a contrallum, amb una lupa, veurem una gran quantitat de puntets translúcids que són glàndules d'oli essencial que desprenen aquesta olor deliciosa de llimona dolça quan esclafem la fulla entre els dits. Les flors, que són blanques i especialment atractives, apareixen a principis d'estiu. El fruit és una baia de color blau negrós: algunes varietats, també autòctones, el tenen blanc. Aquesta baia és comestible i antigament a Mallorca era costum empeltar les murteres per tal d'obtenir fruits més dolços que es menjaven els infants.

Poques flors com la de murta són tan belles

Les murteres poden esdevenir arbres

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/645/especie/myrtus-communis-l->

8a *Pistacia terebinthus*

Nom popular en català: noguereta; **en castellà:** cornicabra.

Distribució a Balears: apareix a Mallorca com a planta relictual als voltants del puig de Maçanella i el Gorg Blau.

Distribució general: Mediterrània.

Època de floració: maig i juny.

Habitat: se'l veu penjat a les escletxes de la serra de Tramuntana.

Principals usos: perfumeria.

Dades morfològiques: es tracta d'un arbust de fulla caduca molt proper a la nostra mata de fulla perenne (*Pistacia lentiscus*). Amb el pas dels anys pot esdevenir un arbret de fins a cinc metres d'alçada, amb l'escorça crivellada. Les fulles són imparipinnades, és a dir, presenten un sol folíol terminal; aquests són oblongs i una mica coriàcis. Les flors, vermelles i sense pètals, apareixen agrupades en ramells. El fruit és una petita drupa ovoide de color vermell intens.

fruits de la mata fulla caduca

característiques fulles de la noguereta

Herbari digital UIB: Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/1074/especie/pistacia-terebinthus-l->

PARCEL·LA B: *OLEO-CERATONION*

És l'aliança que cobreix la major part del centre i sud de Mallorca, on històricament la mà dels humans s'ha fet sentir.

1b *Olea europea* var. *silvestris* (ullastre). Quan s'empelta és l'olivera, com és en aquest cas.

2b *Ceratonia siliqua* (garrover)

3b *Asparagus albus* (esparreguera de gat)

4b *Asparagus stipularis* (esparreguera vera)

5b *Euphorbia dendroides* (lletrera arbustiva)

6b *Ephedra fragilis* (ginesta borda)

7b *Rhamnus alaternus* (llampúdol)

8b *Phillyrea angustifolia* (aladern de fulla estreta)

1b *Olea europea var. silvestris*

Nom popular en català: ullastre; **en castellà:** acebuche.

Distribució a Balears: Mallorca, Menorca, Eivissa, Formentera, Cabrera i Dragonera.

Distribució general: pluriregional de clima mediterrani.

Època de floració: abril, maig i juny.

Hàbitat: és habitual als llocs secs i càlids.

Principals usos: medicinals, mobiliari, construcció, eines, perfumeria i usos simbòlics, (l'olivera ha estat molt relacionada amb els jocs atlètics, ja que els guanyadors dels Jocs Olímpics eren coronats amb branques d'olivera silvestre).

Dades morfològiques: l'ullastre (*var. Silvestris*) és la planta silvestre de l'olivera (*var. europea*). Té les fulles d'un verd grisenc a l'anvers, i quasi blanques pel revers, agrupades en parelles damunt les tiges. Aquestes fulles poden ésser molt petites en el cas de l'ullastre anomenat revell, o lanceolades i fins a 8 cm de llargada en ullastres de gran desenvolupament.

Les oliveres tenen les fulles més grans i allargades que els ullastres, però la diferència fonamental entre les dues és el fruit, és a dir, l'oliva.

Les oliveres poden esdevenir arbres mil·lenaris

Detall del fruit (l'oliva) i la fulla

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/614/especie/olea-europaea-l->

2b *Ceratonia siliqua*

Nom popular en català: garrover; **en castellà:** algarrobo.

Distribució a Balears: Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera.

Distribució general: Mediterrània meridional.

Època de floració: juliol, agost, setembre, octubre i novembre.

Hàbitat: cultivat i naturalitzat.

Principals usos: alimentaris, medicinals, mobiliari, construcció i eines.

Dades morfològiques: arbre molt característic de la Mediterrània, cultivat arreu pels seus fruits. En tot el món és l'única espècie del seu gènere, la qual cosa ens indica que és una espècie relictual de temps molt remots. Les fulles són compostes i es disposen en parells amb forma ovalada, coriàcies i color verd clar i lluent quan són joves i més fosc quan són adultes. Els arbres poden ser masculins, femenins o més rarament hermafrodites. Les flors i per tant el fruit, surten del mig de les branques, sovint de part velles i ben llenyoses, fins i tot de la mateixa soca. Les garroves sorprenentment contenen un 50% de sucre. Les llavors de les garroves, els garrovins, són gairebé tots idèntics; antigament tenien el valor dels quirats utilitzats per pesar joies. La soca del garrover pot adoptar formes tan fantasiosament torçudes com l'olivera. Mostra una capçada ampla i arrodonida.

En ocasions se'l pot veure naturalitzat dins les garrigues, encara que en aquest cas no assoleix grans dimensions. És capaç de créixer en situacions inversemblants d'aridesa i calor. Grans exemplars de Sicília creixen entre roca quasi pura, roca tan encalentida que un home no hi pot caminar descalç, ja que es cremaria.

El garrover dóna una ombra proverbial, especialment a l'estiu

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/1200/especie/ceratonia-siliqua-l->

3b *Asparagus albus*

Nom popular en català: esparreguera de moix; **en castellà:** esparraguera blanca.

Distribució a Balears: Mallorca, Menorca.

Distribució general: la Mediterrània occidental sense comptar el nord d'Itàlia i el sud de França.

Època de floració: agost, setembre i octubre.

Hàbitat: màquies i garrigues. És un bon bioindicador del pis termomediterrani.

Principals usos: les tiges tendres d'aquests espàrrecs són perfectament comestibles, igual que les altres dues esparregueres autòctones. També té aplicacions medicinals de tipus diürètic i afavoreix la baixada de la tensió arterial.

Dades morfològiques: assoleix com a màxim els 90 cm d'alçada. Els cladodis són blanquinosos i caducs. Com a l'esparreguera de ca, els cladodis estan agrupats, però aquí, associada a cada grup, trobarem una fulla o escama transformada en una espina ben dura i punxeguda de 5 a 10 cm de llarg.

Quan la planta ja és madura, tant les espines com les tiges, esdevenen blanques; d'aquí el nom d'albus.

Aspecte de l'esparreguera blanca, també anomenada de moix

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/227/especie/asparagus-albus-l->

4b *Asparagus stipularis*

Nom popular en català: esparreguera vera o de menjar a Menorca; **en castellà:** espárrago aulaguero.

Distribució a Balears: Mallorca, Menorca, Eivissa, Formentera i Cabrera.

Època de floració: març, abril, juliol, agost, setembre i octubre.

Principals usos: d'aquesta esparreguera es cullen els millors espàrrecs silvestres.

Dades morfològiques: es tracta d'una mata de color verd grisenc (glauc) armada de grans espines rígides que originàriament eren cladodis. Els fruits són petites baies de color verd que posteriorment esdevenen negres.

Espàrrec tendre

Aspecte general de l'esparreguera vera

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/510/especie/euphorbia-dendroides-l->

5b *Euphorbia dendroides*

Nom popular en català: lletrera, mula a Menorca; **en castellà:** lechetrezna.

Distribució a Balears: Mallorca, Menorca, Eivissa, Cabrera i Dragonera. Un bon lloc per observar-la n'és el mirador de son Marroig.

Distribució general: Mediterrània meridional.

Època de floració: marc, abril i maig.

Hàbitat: garrigues, indrets pedregosos de la muntanya i del litoral.

Dades morfològiques: aquesta és la lletrera més gran que tenim a les Balears, de port arbustiu i de forma gairebé sempre hemisfèrica. que en condicions òptimes pot arribar als dos metres d'alçada. Es caracteritza per perdre les fulles a l'estiu. Deixa l'estructura de les branques nues durant els mesos càlids i torna a treure noves fulles a l'inici de la tardor, en ocasions abans que hagi començat a ploure.

Eufòrbia florida

Aspecte general de la planta

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/510/especie/euphorbia-dendroides-l->

6b *Ephedra fragilis*

Nom popular en català: ginesta borda.; en **castellà:** Trompetera

Distribució a Balears: Mallorca, Menorca, Eivissa. Formentera, Cabrera i Dragonera.

Distribució general: Mediterrània occidental.

Època de floració: abril i maig.

Habitat: tant a garrigues com a penyals, zones arenoses o salobres des de la costa fins a zones altes d'algunes muntanyes. També es troba en molts d'illots. Hi ha exemplars esplèndids a Portals Vells, just darrere la cala principal, així com a la zona salobrosa de la Colònia de Sant Jordi i a Cabrera, al coster que puja al castell.

Principals usos: medicinal (afrodisíaca).

Dades morfològiques: arbust molt ramificat, amb les branques superiors de color verd i articulades en nusos i entrenusos. Les fulles tenen forma de petites escates membranoses que es troben a nivell dels nusos. Les flors són de color groc ben viu. La planta és dioica, és a dir, hi ha individus masculins i femenins. Aquests darrers formen les llavors dins d'una coberta carnosa de color vermell. Les branques es desarticulen amb molta facilitat, sobretot quan queden seques, d'aquí el nom de *fragilis*.

Detall de les fulles insignificants sobre els nusos que conformen les tiges de la ginesta bord

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/310/especie/ephedra-fragilis-desf->

7b *Rhamnus alaternus*

Nom popular en català: llampúdol; **en castellà:** coscollino.

Distribució a Balears: Mallorca. Menorca i Eivissa.

Distribució general: Mediterrània.

Època de floració: febrer, març, abril i maig.

Hàbitat: garrigues i boscos.

Principals usos: medicinals, en ebenisteria i torneria.

Dades morfològiques: arbust que pot arribar a fer-se un petit arbre. Té les fulles ovalades, lluentes amb petites dents al marge. El fruit és una drupa ovalada d'uns 7 cm de diàmetre de color vermellós que esdevé negre quan madura; conté de 2 a 4 llavors. Cal no confondre'l amb un aladern de fulla ampla (*Phillyrea latifolia*). Per sortir de dubtes s'ha de mirar la fulla a contrallum i veure que el marge té una petita línia translúcida.

Els textos botànics malhumorats constaten que l'olor de la fusta és un tant desagradable.

Fruit del llampúdol

Detall de les fulles

Moments previs a la floració

Inici de la floració

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/1164/especie/rhamnus-alaternus-l->

8b *Phillyrea angustifolia*

Nom popular en català: aladern de fulla estreta.; **en castellà:** labiérnago.

Distribució a Balears: Mallorca, Menorca, Eivissa, Formentera, Cabrera i Dragonera.

Distribució general: Mediterrània occidental.

Època de floració: març, abril i maig.

Hàbitat: garrigues i pinars.

Dades morfològiques: arbust petit i molt ramificat, que assoleix de dos a tres metres d'alçada. Les fulles són molt estretes (menys de 10 cm d'ample) i allargades amb forma de punta de llança. També són esclerofil·les i tenen el marge sencer; l'àpex és agut i la base atenuada. Les flors són de color blanc verdós, disposades en curts ramells axil·lars. El fruit és una drupa de color negre blavós de la mida d'un pèsol.

Detall del fruits ovoides i les fulles lanceolades

Aladern de fulla estreta florit

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/337/especie/phillyrea-angustifolia-l->

PARCEL·LA C: ROSMARINO-ERICION

En terres encara més seques i inhòspites creix aquesta tercera aliança. Es troba especialment en llocs de la costa occidental de Mallorca, de Palma fins a Sant Elm.

1c *Lavandula dentata* (garlanda)

2c *Rosmarinus officinalis* (romaní comú) i var. palauí (romaní autòcton)

3c *Chamaerops humilis* (garballó)

Encara que per definició el garballó forma part de l'*Oleo ceratonion*, molt sovint el trobam dins el *Rosmarino-ericion*.

ESPECIES "COMPANYS": aquestes espècies les podem trobar a qualsevol de les tres aliances, a excepció del nombre 20.

4c *Cistus albidus* (estepa blanca)

5c *Cistus salviifolius* (estepa borrera)

6c *Pistacia lentiscus* (mata)

7c *Junipeus phoenicea* (savina). Arbre d'estricte litoral.

8c *Tamarix gallica* (tamarell)

1c *Lavandula dentata*

Nom popular en català: lavanda, garlanda; **en castellà:** lavanda.

Distribució a Balears: Mallorca, Menorca, Eivissa, Formentera i Cabrera.

Distribució general: Mediterrània meridional.

Època de floració: gener, febrer, març, abril i maig.

Hàbitat: llocs àrids, garrigues i llocs pedregosos.

Principals usos: medicinals i perfumeria.

Dades morfològiques: la lavanda pot estar en flor des de l'estiu fins a l'hivern. És fàcil de reconèixer per les fulles amb els marges dentats. Fa una inflorescència de bràctees en forma d'espiga a dalt d'un peduncle llarguet. Mirat de prop es veu que les vertaderes flors són més petites i blanquinoses i mig amagades entre aquestes bràctees.

Aspecte general de la planta

Fulles en detall

Detall de la inflorescència

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/77/especie/lavandula-dentata-l->

2c *Rosmarinus officinalis*

Nom popular en català: romaní; **en castellà:** romero.

Distribució a Balears: Mallorca, Menorca, Eivissa, Formentera i Cabrera.

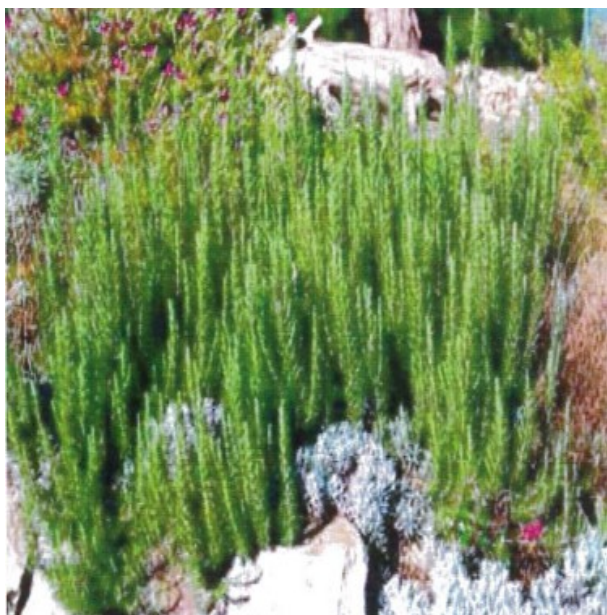
Distribució general: Mediterrània.

Època de floració: el podem veure florit a qualsevol mes de l'any.

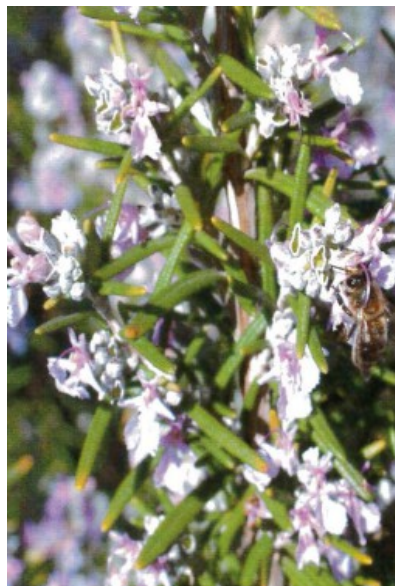
Hàbitat: abundant des de la vora de la mar fins a les muntanyes, sempre a llocs calcaris.

Principals usos: Afrodisíaca, aromàtica, medicinal, perfumeria i usos alimentaris.

Dades morfològiques: el romaní és una de les plantes mediterrànies més conegudes per la tradició dels seus usos culinaris i medicinals. Basta ensumar-lo per reconèixer-lo. Les fulles són linears, dures i amb l'anvers blanquinós, ja que està cobert de pilositat. Les flors blaves amb dos llavis ben marcats són molt característiques. Pot florir tot l'any, però a la naturalesa sol tenir una floració de tardor i una altra a principis de primavera. A Mallorca existeix una varietat endèmica, el *Rosmarinus officinalis* var. *palaui* de port rastrer.

El romaní és una planta molt agraïda

Floreix gairebé tot l'any

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/526/especie/rosmarinus-officinalis-l->

3c *Chamaerops humilis*

Nom popular en català: Garballó; **en castellà:** Palmito.

Distribució a Balears: Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera.

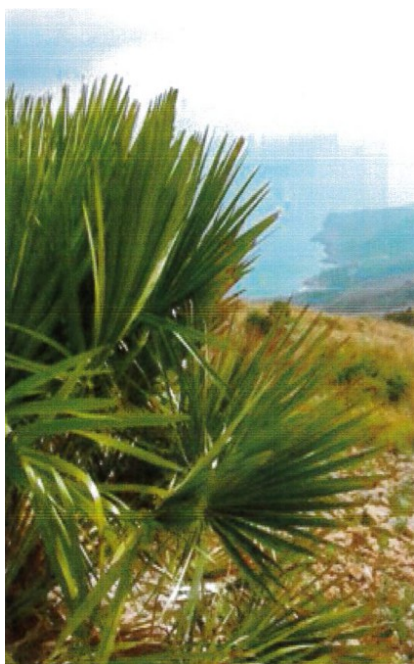
Distribució general: Mediterrània occidental.

Època de floració: abril, maig i juny.

Hàbitat: llocs oberts i secs, als roquissars i vessants de muntanya, sempre a prop del litoral.

Principals usos: els fruits són comestibles degudament preparats. Medicinal. Mobiliari, construcció i eines (graneres, capells, senalles...).

Dades morfològiques: el garballó és l'única palmera autòctona de les illes Balears. Té les fulles palmades i un tronc columnar que es pot fer fins a quatre metres de llarg sempre que tingui un bon substrat, ja que normalment són més curts. La seva distribució a les illes és un poc erràtica, a uns llocs és abundant mentre que a altres de semblants no hi viu. Resisteix els incendis i rebrota després d'un foc, per això és abundant a algunes zones molt castigades pels incendis, com ara la península d'Artà.

Es dóna en situacions de litoral

Garballó Florit

Fruits del garballó

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/365/especie/chamaerops-humilis-l->

4c *Cistus albidus*

Nom popular en català: estepa blanca; **en castellà:** jara blanca.

Distribució a Balears: Mallorca, Menorca, Eivissa, Formentera, Cabrera i Dragonera.

Distribució general: àrea mediterrània.

Època de floració: març, abril maig i juny.

Hàbitat: es troba en terrenys calcaris molt assolellats i amb escassetat d'aigua, des del nivell de la mar fins als 1000 metres. Forma part de garrigues que substitueixen els alzinars degradats.

Principals usos: com a planta ornamental es cultiva amb facilitat, encara que no suporta gelades fortes.

Dades morfològiques: presenta les fulles de color verd blanquinós, ovalades i piloses. Les flors són morades i d'escassa duració, amb els estams grocs.

Aspecte que presenta l'estepa blanca florida

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/942/especie/cistus-albidus-l->

5c *Cistus salviifolius*

Nom popular en català: estepa borrera; **en castellà:** jaguarzo morisco.

Distribució a Balears: Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera.

Distribució general: àrea Mediterrània.

Època de floració: abril, maig i juny.

Hàbitat: habita terrenys secs, lleugers i ben drenats amb forta insolació, preferentment descalcificats.

Principals usos: té propietats astringents i cicatritzants.

Dades morfològiques: es tracta d'una planta subarbustiva que creix en forma de mata d'aproximadament 1 metre d'alçada. Les fulles que mostren un color verd obscur són ovalades i rugoses amb pilositats. Les flors blanques que apareixen solitàries amiden de 4 a 5 cm de diàmetre.

Aspecte que presenta l'estepa

Detall de la fulla

Detall de les flors

Poncella abans de la floració

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/732/especie/cistus-salviifolius-l->

6c *Pistacia lentiscus*

Nom popular en català: mata, llentiscle; **en castellà:** lentisco.

Distribució a Balears: Mallorca. Menorca. Eivissa, Formentera, Cabrera i Dragonera.

Distribució general: Mediterrània.

Època de floració: març, abril i maig.

Hàbitat: totes les garrigues, boscos esclerofil·les i brolles.

Principals usos: a l'època Clàssica es va utilitzar com a goma de mastegar. De la seva saba se n'elabora una goma aromàtica anomenada màstic, usat en medicina odontològica i també s'empra per fer vernissos i aromatitzar licors.

Dades morfològiques: La mata és un arbust que pot arribar a fer-se un arbret. És molt abundant a les garrigues i sotabosc de pinars i alzinars. Són molt característiques les fulles compostes amb folíols coriàcis, així com l'aroma resinosa que fa tota la planta.

Aspecte general de la mata

Detall de les fulles i el fruit

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/211/especie/pistacia-lentiscus-l->

7c *Juniperus phoenicea*

Nom popular en català: savina; **en castellà:** sabina.

Distribució a Balears: Mallorca, Menorca, Eivissa, Formentera, Cabrera i Dragonera.

Distribució general: Mediterrània meridional.

Època de floració: febrer i març

Hàbitat: arenals i dunes litorals. També a pinars amb sols arenosos.

Principals usos: medicinal, mobiliari, construcció i eines.

Dades morfològiques: la savina és un arbre que té les fulles amb forma d'escata que se superposen les unes a sobre de les altres, generalment disposades en quatre files. Els fruits o gàlbuls tenen forma esfèrica amb una coberta carnosa. Aquesta subespècie viu sobre substrats arenosos on poden formar savinars compactes amb exemplars de gran mida, sovint amb convivència amb pins. També les podem trobar sobre substrats rocosos a prop de la mar. En aquest cas solen ser individus més petits.

Capçada d'una savina farcida de fruits

Estructura de les fulles

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/146/especie/juniperus-phoenicea-l-subsp-turbinata-guss-nyman>

8c *Tamarix Gallica*

Nom popular en català: tamarell; **en castellà:** tamarisco.

Distribució a Balears: Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera.

Distribució general: Mediterrània occidental.

Època de floració: abril i maig.

Hàbitat: sòls humits salobrosos, al costat de torrents i a prop de la mar.

Principals usos: la infusió de l'escorça és molt rica en tanins i té propietats astringents. S'utilitza amb èxit per estabilitzar sòls arenosos, ja que les arrels ajuden a fixar el sol.

Dades morfològiques: arbust o arbre que pot assolir una mida respectable a zones humides costaneres. La floració i la foliació es donen alhora. Fa unes inflorescències primes de 5 cm d'ample que surten sobre les branques tendres no lignificades. Les fulles són alternes, esquamiformes i molt petites, disposades al damunt dels branquillons. El fruit apareix amb càpsules dehiscent que contenen les llavors.

El tamarell presenta un aspecte plomós

Detall de les flors

Herbari digital UIB:

<https://herbarivirtual.uib.es/ca/general/1489/especie/tamarix-gallica-l->

A

AFRODISÍAC/A. *adj* Dit dels factors d'excitació sexual.

ALCALOIDE. *m* Nom genèric de substàncies orgàniques nitrogenades de caràcter bàsic, d'origen vegetal, que en general tenen, a dosi feble, uns marcats efectes fisiològics sobre els humans i els animals.

ALTERN-A. BOT Dit de les fulles o d'altres òrgans esparsos i disposats en dos rengles longitudinals que fan un angle aproximat de 180°.

ANTERA. *f* ANAT VEG Part superior de l'estam, on es forma el pol·len.

ANVERS. *m* ANAT VEG Superfície superior de la fulla, que normalment rep els raigs del sol.

ÀPEX. ANAT VEG Extrem superior d'un òrgan o d'una part d'un òrgan.

ASTRINGENT. *m* COSM / FARM Nom genèric dels productes químics de natura orgànica i inorgànica que tenen la propietat de contreure les capes superficials de la pell coagulant-los les proteïnes i donant alhora un mitja protector superficial, com a desinfectants, per a eliminar els microorganismes per coagulació de llurs proteïnes.

B

BAIA. / BOT Fruit indehiscent, monocarpel·lar o pluricarpel·lar, d'epicarpí prim i membranós i mesocarpí i endocarpí carnosos.

BARDISSA. GEOBOT Formació vegetal, sovint espessa i impenetrable, constituïda especialment per lianes i per arbusts espinosos de fulla caduca entre els quals dominen l'esbarzer, l'aranyoner i l'arç blanc.

BRÀCTEA. *f* ANAT VEG / Òrgan foliaci, situat vora les flors, d'estructura més simple que la de les fulles normals i de forma, de mida, de coloració, etc, diferents d'aquestes i de les peces de la corol·la.

BROLLA. *f* GEOBOT Formació vegetal més o menys densa on predominen arbusts i mates de fulla persistent i petita o bé molt esclarissada o nul·la.

C

CABEÇA. Bulb, Una cabeça d'alls.

E

EL·LÍPTIC-A. Que té la forma d'una el·lipse.

ENDÈMIC-A. BIOGEOG / ECOL Dit de l'espècie o altre tàxon que viu exclusivament en una àrea geogràfica determinada.

ESCLEROFIL·LE-A. *adj* BOT De fulla dura i coriàcia, especialment adaptada a la sequedat.

ESCOTAT-DA. *adj* Rebaixat de la part superior.

ESPÀDIX. *m* BOT Espiga d'eix gruixut, més o menys carnós, de flors generalment unisexuals i inconspícues, sovint envoltada d'una espata.

ESPATA. *f* BOT Òrgan bracteal que envolta l'espàdix.

ESPIGA. *f* BOTAGR Conjunt de grans disposats al llarg d'un eix comú que forma la part terminal de les tiges o cames de les plantes gramínies.

ESQUAMIFORME. *adj* BOT Que té la forma d'esquama.

ESTAM. *m* BOT Cadascun dels òrgans fèrtils de l'androceu dels espermatòfits.

ESTIL. BOT Prolongament filiforme de l'ovari que sosté l'estigma.

F

FOLÍOL. *m* BOT Cadascuna de les divisions d'una fulla composta.

G

GÀLBUL. *M* BOT Fruit pseudocàrpic estrobiliforme propi de les cupressàcies.

GLAUC-A. *adj* Verd blanquinós.

GLOMÈRUL. BOT Inflorescència formada per moltes flors petites densament agrupades en una massa arrodonida.

H

HIBRIDOGÈNIC. *adj* i *m* GEN Dit de l'ésser que prové de l'encreuament entre individus genèticament diferents,

O

OPOSAT-ADA. BOT Dit de les fulles i altres òrgans situats en oposició enfrontada, dos a cada nus.

OVALAT-ADA, *adj* Oval.

OVOIDE. *adj* Que, per la seva forma, sembla un ou. Una fruita ovoide.

P

PALINOLÒGIC-A. *adj* BOT Relatiu o pertanyent a la palinologia.

PALINOLOGIA. / BOT / GEOL / MED Estudi del pol·len i de les espores.

PECÍOL: *m* BOT En la fulla, part més estreta, amb aspecte de tija, compresa entre el limbe i la base.

PEDUNCLE. BOT 1 Cua d'una flor o d'una inflorescència.

PÈTAL. *m* BOT Cadascuna de les peces que componen la corol·la.

PILÓS-OSA. Relatiu o pertanyent als pèls. Fol·licle pilós.

PISTIL. *m* BOT 1 Nom donat al carpel o conjunt de carpels soldats d'un gineceu sincàrpic, o a cadascun dels carpels d'un gineceu apocàrpic.

POL·LEN. *m* BOT En els espermatòfits, polsim format en l'antera i constituït per cèl·lules esporals de forma arrodonida.

Q

QUIRAT. Unitat de pes emprada en joieria, equivalent a 0,232 g.

R

RAMELL. Ram de flors. Pom o penjoll de fruits. Un ramell de raïm.

REÍNA. *f*QUÍM ORG Resina.

RELICTUAL. *adj* BOT Dit de les plantes o de la vegetació que actualment tenen escassa representació, però que eren comunes en altres èpoques.

REVERS. BOT Cara inferior de la fulla.

RONYA. *f*PAT Malaltia cutània contagiosa caracteritzada per petites vesícules i excoriacions i deguda a uns àcars, *Sarcoptes scabiei* i *Sarcoptes hominis*,

BIBLIOGRAFIA (redactat original de Pere Juli Serra Pujol)

BONNER, Antoni. *Plantes de les Balears*. Ed. Moll, Palma 1989.

CLARASSÓ, Noel. *El libro de los jardines*. Gustavo Gili, Barcelona 1946.

LLOFRIU, Pere. *Les plantes de jardí a les balears*. Miquel Font Editor, Mallorca 1994.

BONAFÈ BARCELÓ, Francesc. *Flora de Mallorca*, 4 volums. Ed. Moll, Palma 1977.

CARDONA, Maria A. *El món vegetal a Enciclopèdia de Menorca, volum II*. Obra Cultural de Menorca, Maó, 1979.

BOLÓS, Oriol i VIGO, Josep. *Flora dels Països catalans, volum I* Ed. Barcino, Barcelona 1984.

FOLCH I GUILLÉN, Ramon. *La vegetació dels Països Catalans*. Ketres, Barcelona 1981.

FONT I QUER, Pius. *Iniciació a la botànica*. Fontalba, Barcelona 1979.

MASCLANS, Francesc. *Els noms de les plantes als Països Catalans*. CEC, Montblanc Martín, Barcelona 1981,

FONT I QUER, Pius. *Diccionari de botànica*. Labor, Barcelona 1985.

TOSCO, Umberto, *Atlas de botànica*. Teide, Barcelona 1973.

BARCELÓ I COMBÍS, Francesc. *Flora de las Islas Baleares*. Barcelona 1879.

CLIMENT I GINER, Daniel. *Les nostres plantes*. Aguaclara, València 1992.

Herbari Virtual de la Universitat de les Illes Balears.

INVENTARI (2024)

Nº	NOM CIENTÍFIC	CATALÀ	CASTELLÀ	pàg
1A	<i>Quercus ilex</i>	Alzina	Encina	22
2A	<i>Arbutus unedo</i>	Arbocera	Madroño	23
3A	<i>Ruscus aculeatus</i>	Cirerer de Betlem	Brusco	24
4A	<i>Phillyrea latifolia</i>	Aladern de fulla ampla	Agracejo	25
5A	<i>Erica arborea</i>	Bruc	Brezo blanco	26
6A	<i>Crataegus monogyna</i>	Cirerer de pastor	Espino albar	27
7A	<i>Myrtus communis</i>	Murta	Mirto	28
8A	<i>Pistacia terebinthus</i>	Mata de fulla caduca	Cornicabra	29
1B	<i>Olea europea var. silvestris</i>	Ullastre	Acebuche	31
2B	<i>Ceratonia siliqua</i>	Garrover	Algarrobo	32
3B	<i>Asparagus albus</i>	Esparreguera de gat	Esparaguera blanca	33
4B	<i>Asparagus stipularis</i>	Esparreguera vera	Espárrago aulagiero	34
5B	<i>Euphorbia dendroides</i>	Lletrera arbustiva	Lechetrezna	35
6B	<i>Ephedra fragilis</i>	Ginesta borda	Trompetera	36
7B	<i>Rhamnus alaternus</i>	Llampúdol	Coscollino	37
8B	<i>Phillyrea angustifolia</i>	Aladern de fulla estreta	Labiérnago	38
1C	<i>Lavandula dentata</i>	Garlanda	Lavanda	40
2C	<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní comú	Romero	41
3C	<i>Chamaerops humilis</i>	Garballó	Palmito	42
4C	<i>Cistus albidus</i>	Estepa blanca	Jara blanca	43
5C	<i>Cistus salvifolius</i>	Estepa borrera	Jaguarzo morisco	44
6C	<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	Lentisco	45
7C	<i>Juniperus phoenicea</i>	Savina	Sabina	46
8C	<i>Tamarix Gallica</i>	Tamarell	Tamarisco	47